РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Теодора Иванова Калейнска,
катедра „Политология, социология и културология“,
Философски факултет на ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“

Относно: публична защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност 05.11.02 - Политология (Европеистика - политологични изследвания на Европейския съюз) в СУ „Св.Климент Охридски“.

Автор на дисертационния труд: ***Виктор Бисеров Михайлов***
Тема на дисертационния труд: **Европейската гражданска инициатива и политическият дневен ред на ЕС: Оценка на иновативността и ефективността**

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № РД 38 – 142 / 16.03.2016 г. на Ректора на СУ “Св. Кл. Охридски” решение на научното жури от 31.03.2016 г.

Научен ръководител: доц. д-р Румяна Петрова Коларова

1. Информация за дисертанта

Виктор Бисеров Михайлов е роден на 28.05.1983година. Той е възпитаник на СУ „Св.Климент Охридски“, Юридически факултет – магистър е по право и магистър по международни отношения. Има

допълнителни квалификации по „Икономическа дипломация“ към Дипломатическия институт на МВнР.

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Европеистика“ на Философски факултет на СУ „Св.Климент Охридски“ по научна специалност научна специалност 05.11.02 - Политология (Европеистика -политологични изследвания на Европейския съюз) съгласно Заповед на Ректора на СУ № РД 20 – 113 / 25.01.2013. Обучението е осъществено в *редовна* форма в периода 2013 – 2015.

2. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем.

Темата на дисертацията може да се определи като актуална и предизвикателна, въпреки относително краткия период на действие на Европейската гражданска инициатива /ЕГИ/ в европейската и българската действителност. Актуална, защото европейската гражданска инициатива е в действие едва след влизането в сила на Лисабонския договор, а предизвикателна, защото периодът на изследване е относително кратък и това поставя съответните ограничения, но за сметка на това – силно наситен и богат. Навременността на дисертацията звучи още по-убедително в контекста на процесите, които протичат в Европейския Съюз /ЕС/, кризите, пред които Съюзът е изправен, предстоящия референдум във Великобритания, както и набиращия отново сила дебат за необходимостта от повече Европа и повече съюз и за слабото участие и интерес на европейските граждани към всичко това.

ЕГИ бе виждана като иновативна възможност за провокиране на широко гражданско участие и разширяване на демократичността в Съюза чрез включване в максимална степен на гражданите в процеса на вземане на решение и преодоляване на отчуждаването между граждани и институции. В този смисъл, представената дисертация в нейния стремеж да се даде етапна оценка на ефективността на ЕГИ, да се проследят стъпките

на нейното действие и да се очертаят слабите звена в прилагането й, безспорно е важна и значима от практическа и политическа гледна точка, има същностно мясно в процеса на развитие на демокрацията в Европа. Дипломант Михайлов не се ограничава само и единствено до теоретичния прочит на ЕГИ като инструмент за разширяване на участието на гражданите в определяне на политическия дневен ред в Европа, но и има и силен практически заряд. В този смисъл, темата на дисертацията е удачно и навременно избрана от дисертанта и неговия научен ръководител. Тя е важна и значима, актуална и със силен практически заряд.

3. Обща характеристика на дисертационния труд

Докторант Виктор Михайлов е представил дисертационен труд в общ обем от 203 страници, от които 176 представляват основен текст, а останалите са списък на използваната литература и източници, както и 2 приложения. Предложеният обем на работата позволява да се систематизира изследваната информация, да се изпълни логиката на дисертацията и има вид на цялостно завършено научно изследване. Михайлов, на основата на доброто си владеене на английски, немски и руски език, в хода на изследването е използвал много богат арсенал от източници – 167 източника, Интернет ресурси, официални и периодични издания, като съвсем естествено преобладават публикации от последните пет години, които са и обхват на изследването.

Представени са и автореферат, справка за научните публикации и приносите на докторант Виктор Михайлов, които са в подкрепа на виждането, че докторантът има устойчив, траен и задълбочен интерес към темата на изследването.

4. Структура и научно съдържание на дисертационния труд

Докторант Виктор Михайлов си поставя като основна цел, изследвайки историята на определяне на политическия дневен ред .... да „анализира и оцени иновативността и ефективността на Европейската гражданска инициатива като елемент на демокрация на участието“. И нещо повече, докторантът разширява своята цел, като дефинира и необходимостта от разглеждане и анализиране на възможността и българските граждани да участват във формиране на дневния ред на ЕС.

Ясно дефинираната цел му позволяват да определи *предмета* на анализ /функция по определяне на дневния ред/, да постави шест изследователски *задачи* /изследване на теоретичните модели по формиране на политически дневен ред, анализиране на процеса на определяне на политическия дневен ред в ЕС и правната рамка за това, оценяване на проведените граждански инициативи в рамките на ЕС и като отделен случай – участието на български граждани в ЕГИ/. Дипломантът дефинира две основни хипотези /иновативност на ЕГИ в механизмите за определяне на дневния ред в ЕС и степен на ефективност/.

Докторантът борави добре с категориалния апарат, разумно и балансирано представя история и факти. Използвани са широк спектър от инструменти и подходи за проверка на формулираните хипотези – от качествени и количествени методи на анализ, исторически институционализъм, сравнителен анализ, изследване на единичен случай и др.

Работата на Виктор Михайлов следва класическия модел на писане на докторати – анализиране и представяне на теоретичния модел на изследване и дефиниране на основни категории, с които ще борави научния анализ; европейска правна рамка, европейска практика, българска практика на ЕГИ и увод и заключение. Така в четири основни глави, Виктор Михайлов определя теоретичните модели на определяне на политическия дневен ред, определянето на политическия дневен ред на ЕС

като елемент на цялостния политически процес на ЕС и ролята на институциите за това /ЕС и ЕК/. Подробно е представена теоретичната и правната рамка на европейската гражданска инициатива. Силен практически елемент на изследването е наличната практика за прилагане на ЕГИ – изследвани са тенденции, ефективност, интензитет и обхват, специфика. Специално внимание е отделено на практиката на ЕГИ в България, изследване на профила на българските участници.

Първа глава е посветена на изследване и изясняване на работните понятия и категории /дневен ред, политически дневен ред – същност, видове, теоретични модели и фактори, които му влияят/. Докторантът разглежда и представя основните категории, с които ще работи, представя и анализира съществуващи теоретични модели, за да ги пренесе към разглеждането на политическия дневен ред на ЕС и за да очертае институционалната рамка и роля на отделните участващи актьори в процеса. Съвсем логично докторантът стъпва на спецификата на политическата система на ЕС, от където извежда и спецификата на политическия дневен ред на ниво ЕС. *Втора глава* представя детайлизираната правна рамка на ЕГИ. Докторантът проследява действащата правна уредба в развитие, представя процедурата на ЕГИ, същността на ЕГИ и мястото й в цялата система от права на гражданите на ЕС. Закономерно стига и обосновава извода, че „при действащата правна уредба Европейската гражданска инициатива се характеризира с нисък интензитет на управленско въздействие“ /стр.129/. *Трета и четвърта глава* са посветени на изследване на практиката на ЕГИ в европейски план, а българският опит е представен като изследване на единичен случай. Разглеждането на практическото осъществяване на инициативата позволява на докторанта да разшири и аргументира своята позиция, че „не може да бъде отчетено никакво пряко влияние на ЕГИ върху

законодателния процес на ЕС и годишната работна програма на ЕК“. Разгледани са непопулярността на ЕГИ сред европейските граждани и тяхната оценка за недостатъчната приложимост и достъпност на ЕГИ, представени са аргументи за твърдението, че ЕГИ е слабо резултатна и неефективна. Намирам за много добра идеята за сравнителното изследване на ефектите на ЕГИ и други форми за участие на гражданите – напр. жалби към Омбудсмана, граждански инициативи. Участието на български граждани в ЕГИ е изследването на отделен случай, с който работи докторанта, което според мен е съществен приносен момент в работата. Разгледани са нагласите и мотивацията на българските граждани за участие, представени и оценени са проведените кампании, съпоставени са с подобни в други страни членки; направен е профил на българските участници. Направена е и оценка на възможността за повишаване на ефективността на кампаниите на национално ниво, което намирам за много полезен опит.

Заключението е особено интересно, защото то оценява иновативността и ефективността на ЕГИ в общия политически диалог на стария континент. То е логичен завършен на анализа на докторанта в четирите глави, включва основни изводи и очертава приносите на докторанта.

В заключение трябва да се отбележи, че дисертационният труд на Виктор Михайлов представлява оригинално и задълбочено научно изследване, в което са предложени проучвания по серия от въпроси от теоретично, методологично и приложно естество. Представени са изследвания и добър прочит на авторови тези, подкрепящи дефинирането на основните категории, с които ще борави дисертантът; успешно и убедително са изследвани зараждането, еволюцията и прилагането на ЕГИ, като това е довело до анализ на ефективността и ефикасността на ЕГИ и извеждането на конкретни препоръки за постигане на по-висока

ефективност в политическия дневен ред на ЕС. Използваният методологически инструментариум е богат и достатъчен, за постигане на поставената цел и задачи – структурно-функционалния и сравнителният нормативен анализ определят теоретичните граници на изследването; интердисциплинарният подход обогатява правния и политологичния анализ на определянето на политическия дневен ред на ЕС; изследването на единичен случай дава богата база за анализ и практически изводи за прилагането на ЕГИ в отделна страна членка и за възможността за повишаване на нейната ефективност в европейския политически живот. Използваната методология позволява да се изпълнят успешно поставените изследователски задачи. Докторант Михайлов демонстрира критичен прочит, задълбочен анализ и самостоятелно мислене; изследването се отличава с интересни научно-приложни резултати и приносни моменти. Структурата на дисертацията е логично подредена и има стройна вътрешна логика, използван е добър език и стил.

5. Оценка на научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд

Смятам, че докторант Виктор Михайлов е изпълнил поставените си цели и задачи и съм склонна да приема изведените от него приносни моменти в изследването. В представения труд се съдържат убедителни практико-приложни резултати, направен е задълбочен анализ на правната и функционалната страна на ЕГИ съобразно различните актьори, има добър сравнителен анализ на действието й в различните страни членки, в т.ч. България. Има изразена авторова позиция, която приветствам /която определено е развитие след вътрешната защита/. Авторът не просто анализира, но и прави сериозни практически препоръки за повишаване на ефективността на ЕГИ, препоръки към различните актьори, което още

веднъж подчертава авторовата ангажираност, добро познаване на проблематиката и прагматичен поглед.

Поради това бих препоръчала на докторант Виктор Михайлов да бъде по-активен в публикуването на резултатите от изследването си, особено в научни издания в чужбина с оглед намиране на среда за утвърждаване на ЕГИ и вземане под внимание на негови удачни практически препоръки в дебата за разширяване на участието на гражданите в процеса на вземане на решения в ЕС.

6. Въпроси по дисертационния труд.

- Каква е вашата хипотеза – как ще се развие ЕГИ след 10 години ? В динамиката на институционалната игра, виждате ли анализ и стремеж на институциите да й дадат възможност да се изпълни със съдържание и смисъл и така да оцелее? Или просто ще последва съдбата на много други добри идеи и опити за разширяване на демократичното участие на гражданите?

7. Мнение върху автореферата и публикациите, свързани с дисертационния труд

Докторант Виктор Михайлов е представил автореферат в 28 страници, които напълно кореспондира с основния текст. В синтезиран вид, подредено и логично са представени изследваните проблеми, представена е обща характеристика на дисертационния труд и кратко изложение на отделните глави, направена е коректна справка за приносите и направените публикации по темата.

Докторант Виктор Михайлов има общо 6 публикации, представени за настоящата защита. Това са статии, пряко свързани с тематиката на докторската теза, което потвърждава мнението, че интересите на докторанта към изследваната проблематика са трайни и устойчиви, че има

натрупване на изследователски търсения и своеобразен опит. Две от предложените публикации са в рецензирани научни издания на СУ „Св. Климент Охридски“, две са в сборници от конференции на външни професионални организации и две са в електронни издания. Представените публикации отговарят на изискванията за публикации при защита за присъждане на ОНС „Доктор“.

8. Общо заключение

Предложената дисертация на докторант Виктор Бисеров Михайлов представлява завършено изследване, демонстрира добро познаване на изследваната проблематика и ясно откроява приложни приноси, с което обогатява дискусиите сред политическите, академичните и гражданските среди по отношение на ЕГИ. Смятам, че може да се даде цялостна позитивна оценка на предложената дисертация, автореферат и научни статии на Виктор Михайлов.

Дисертационният труд на Виктор Бисеров Михайлов отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Условията и реда за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да вземе положително решение за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на Виктор Бисеров Михайлов по професионално направление 05.11.02 – Политология (Европеистика - политологични изследвания на Европейския съюз)

Дата 16 май 2016 г.

Доц. д-р Теодора Иванова Калейнска